

DUINBEHOUD

KOESTER DE KUST

Jaarverslag 2023

Stichting Duinbehoud

Voorwoord

Er hangt een dikke stikstofwolk boven Nederland. Dat is niet gezond om in te ademen en veroorzaakt longziekten. Als het regent, dan komt de stikstof op de bodem terecht. Daardoor gaan sommige plantensoorten harder groeien en overwoekeren zij andere soorten. Dat is slecht voor de biodiversiteit en maakt het moeilijk om de Europese afspraak na te komen dat prioritair habitats, zoals grijze duinen, niet meer achteruit mogen gaan. Het vroegere Programma Aanpak Stikstof beloofde wat te gaan doen aan die stikstofdeken, maar was ondeugdelijk. In 2019 zette de Raad van State er een streep door. Sinds die tijd wordt er veel gepraat over een betere aanpak, maar de politiek is er nog steeds niet aan toegekomen om maatregelen te nemen die het probleem op afzienbare termijn gaan oplossen. De emissies van stikstof uit de sectoren industrie, vervoer en bouw nemen gelukkig ieder jaar wat af, maar met name bij de veehouderij schiet het niet echt op. De uitkoop van varkenshouders komt net op gang, maar bij de rundveehouders moet het nog beginnen.

Aan de provincies is gevraagd om plannen te maken die het beleid voor zowel stikstof als voor klimaat en waterkwaliteit verder moet helpen. Dat hebben zij halverwege 2023 gedaan. Daar zitten best goede plannen bij, maar volgens het RIVM en het PBL gaan ze niet voldoende opleveren om het probleem op te lossen. Tegen deze achtergrond is het bizar dat de politieke partijen die nu de leiding hebben in de kabinetsformatie schijnen te overwegen om het geld dat gereserveerd was voor zowel het landelijke als provinciale stikstofbeleid, het Transitiefonds, op te heffen. Wordt zo het motto: “Regeren is vooruitzien” weer eens vervangen door “Regeren is vooruitschuiven”?

Ook de duinnatuur heeft veel te lijden onder de te hoge stikstofdepositie. De kustprovincies hebben daar terecht veel aandacht voor. Er blijkt veel draagvlak te zijn, juist ook bij de gemeenten, om de aandacht niet te beperken tot de Natura 2000-gebieden, maar ook te kijken naar de overgangengebieden daaromheen. Dat is een oude wens van Stichting Duinbehoud. Ook in de binnenduinstrand is veel waardevolle natuur aanwezig, en als daar meer aan natuurherstel wordt gedaan, dan komt dat ook aan de natuur, en dan met name aan de dieren, in de Natura 2000-gebieden ten goede. Sommige delen van de binnenduinstrand zijn ook aangemerkt als Natuurnetwerk Nederland, maar nog steeds niet gerealiseerd. Bij de gemeenten en waterschappen is ook veel belangstelling voor wat heet “groenblauwe dooradering”, zorg dat er ook in verstedelijkt gebied voldoende ruimte overblijft voor natuur en waterberging waar gerecreëerd kan worden en verkoeling gezocht op hete dagen. In 2023 hebben wij er ons best voor gedaan om de overgangengebieden een goede plek te geven in de provinciale plannen. In 2024 gaan wij ons er sterk voor maken dat deze plannen ook echt gaan worden uitgevoerd, ondanks de politieke tegenwind. Daarnaast steunen wij uiteraard de beheerders bij hun plannen voor natuurherstel in de Natura 2000-gebieden.

In dit jaarverslag laten wij zien wat wij in 2023 hebben gedaan. Ik wil de lezers van dit jaarverslag oproepen om ook in 2024 een bijdrage te leveren aan de strijd voor behoud en herstel van de duinnatuur: als vrijwilliger, als donateur of als sponsor. Lees ons kwartaalblad DUIN en abonneer u op onze nieuwsbrief om bij te blijven. Sinds de oprichting in 1977 heeft Stichting Duinbehoud laten zien dat het vasthoudend opkomen voor de belangen van de duinnatuur tot aantoonbare verbeteringen leidt. Daar gaan wij dus mee door. Doet u ook mee?

Piet Jonker
voorzitter

1 Bijzondere projecten

Het Groene Strand

Het project Het Groene Strand is een samenwerking tussen Stichting ANEMOON, Stichting Duinbehoud, Vogelbescherming Nederland, IVN en LandschappenNL. Het project is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van de Nationale Postcodeloterij.

Met dit project willen we de natuur en de natuurbeleving weer haar plek teruggeven op het strand. Stranden dragen bij aan de biodiversiteit langs de kust. In het vloedmerk leven unieke plant- en diersoorten en vinden strandbroeders een plek om te broeden. Door het intensieve strandbeheer krijgt strandleven geen kans om zich te ontwikkelen. Sluipenderwijs is een mooi landschap en wonderlijke natuur de afgelopen jaren daardoor verloren gegaan. Samen brengen we hier verandering in.

Het project is gestart in 2021 en is gericht op voorlichting over en bescherming van de natuur op het strand. Langs de kust vinden activiteiten plaats en worden zgn. strandcommunity's opgericht om op lokaal niveau de natuur op het strand te beschermen. Gemeenten die goed hun best doen voor de natuur op het strand kunnen een Groene Strand Wimpel verdienen.

In 2022 is Stichting Duinbehoud, samen met IVN en Vogelbescherming, aan de slag gegaan om het Groene Strand project op de Waddeneilanden uit te rollen. Werkbezoeken zijn gebracht aan Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog. Ook is een boekje geschreven over de natuur op het strand, is een zoekkaart ontwikkeld over schelpen en andere strandvondsten en is een bingokaart gemaakt. Deze producten zijn in 2023 verspreid langs bezoekerscentra en verschillende organisaties die actief zijn op het gebied van strandschoonmaak, bescherming van strandbroedvogels en strandexcursies.

Op diverse locaties langs de kust (Noordwijk, IJmuiden, Petten, Schouwen, Walcheren, Waddeneilanden) is ondersteuning geleverd aan de opzet van strandcommunity's en het opbouwen van

een netwerk. Hierbij zijn ook de duinconsulenten ingeschakeld. Speciaal voor de Waddeneilanden is een evaluatiebijeenkomst georganiseerd (in Leeuwarden) om de resultaten te bespreken van de bescherming (en monitoring) van kustbroedvogels.

Groene Gezonde Kust

In opdracht van de provincie Zuid-Holland is in 2022 het project "Groene Gezonde Kust" uitgevoerd. In dit project zijn kansen voor natuur in de binnenduintrand van Zuid-Holland in kaart gebracht. In de gebieden die niet tot de Natura 2000-gebieden behoren bestaan nog knelpunten met betrekking tot biodiversiteit: grote delen van jonge en oude duinen zijn afgegraven en delen van de binnenduintrand zijn verstedelijkt of in gebruik genomen voor (intensieve) landbouw. De oorspronkelijke natuur en het binnenduintrand landschap is op veel plekken verdwenen. De gebieden in de binnenduintrand bieden echter wel de kans om natuur dicht bij de mensen te brengen, en zijn essentieel voor het creëren van verbindingen tussen de verschillende natuurgebieden.

In 2023 zijn de meest kansrijke initiatieven uitgewerkt om als project uit te voeren en op kaart gezet. Eind 2023 is bij de provincie Zuid-Holland een aanvraag ingediend om dit project een vervolg te geven en met name te richten op de versterking van de biodiversiteit in de zgn. overgangszones langs de Natura 2000-gebieden.

2 Actie en advies

Stichting Duinbehoud is landelijk en regionaal betrokken bij diverse overleggen die betrekking hebben op het duingebied en de binnenduintrand. Daarnaast maakt Duinbehoud gebruik van de mogelijkheden voor het indienen van zienswijzen of bezwaar en beroep om de belangen van de natuur in en rond het duingebied te behartigen. Hierbij een beknopt overzicht.

Reguliere overleggen

De belangen behartiging van de natuur langs de kust gebeurt door Stichting Duinbehoud in eerste instantie door informele contacten met diverse organisaties en door deelname aan ambtelijk en bestuurlijk overleg. Dit betreft o.a.:

- Landelijk overleg Kustpact en Kustpact Noord-Holland
- Provinciaal Overleg Kust Zuid-Holland
- Gebiedsgerichte aanpak stikstof in Noord- en Zuid-Holland
- Nationaal Park Hollandse Duinen, Schiermonnikoog en Zuid-Kennemerland
- Tafel van Borging Maasvlakte II
- Groene Raad Goeree
- Overleg met natuurbeheerders langs de kust
- Overleg met waterleidingbedrijven in het duingebied
- Overleg met gemeenten over de binnenduintrand en het strand
- Overleg Zeeuwse Kustvisie

Daarnaast neemt Stichting Duinbehoud actief deel aan de (landelijke) beleidsontwikkeling in de kustzone. Dit betreft o.a. het Nationaal Programma Landelijk gebied, de Nota Ruimte, het kennisprogramma zeespiegelstijging, het zandsuppletie programma, de oefenterreinen Defensie, enz.

Lopende inspraak en commentaren

Op vele locaties langs de kust zijn ontwikkelingen gaande die de natuur raken. Door de duinconsulenten of vanuit het bureau in Leiden worden deze ontwikkelingen van een schriftelijke of mondelinge reactie voorzien met als doel om de belangen van de natuur en de natuurgerichte recreatie langs de kust te behartigen.

Het betreft o.a. de uitbreiding van hotels op diverse locaties langs de kust, de recreatieve ontwikkelingen in en langs de duinen (de toegenomen recreatiedruk, de aanleg van wandel-, fiets- en ruiterspaden, de uitbreiding van recreatieparken of strandbebouwing), reacties op de omgevingsvisies van diverse gemeenten, diverse vergunningen voor Tata Steel, de plannen voor uitbreiding van de waterwinning door Dunea, Waternet en PWN en de bouwlocatie Valkenhorst.

Veel tijd is in 2023 ook gestoken in het overleg met de provincies en andere partijen over de aanpak van de stikstofdepositie. De belangen van de natuur zijn behartigd en ideeën zijn ingebracht om de stikstofdepositie omlaag te brengen. Hierbij is benadrukt om niet alleen de landbouw aan te pakken maar ook andere grootvervuilers zoals Tata Steel en het Circuit Park Zandvoort.

Naast het leveren van (kritische) commentaren wordt op diverse locaties ook constructief meegedacht over de inrichting van het landelijk gebied. Dit betreft o.a. de Mient Kooltuin, de Groenzone Wassenaar of de Bergermeerpolder.

Juridische acties

In geval van zwaarwegende aantastingen van de natuur langs de kust neemt Duinbehoud het initiatief om een zaak voor te leggen aan de rechter. Het betreft o.a. het Circuit Park Zandvoort waar met de komst van de Formule-1 het leefgebied van beschermde diersoorten is aangetast en de stikstofdepositie in het duin is toegenomen. Ook rondom Tata Steel en diverse recreatieprojecten in het Zeeuwse worden samen met bewoners en zusterorganisaties diverse juridische acties gevoerd.

Een gezamenlijke actie van natuurorganisaties rond de Tweede Maasvlakte heeft ertoe geleid, dat er een alternatief is ontwikkeld voor de opgave voor natuurcompensatie in de Voordelta. Aan de minister is gevraagd om dit alternatief ook in uitvoering te nemen.

3 Voorlichting en publiciteit

De website van Duinbehoud is in 2023 regelmatig bijgehouden en van actuele informatie voorzien. De informatie is overzichtelijker geordend en de mogelijkheden om donateur te worden, DUIN aan te vragen, lid te worden van de nieuwsbrief en bestellingen in de webshop te plaatsen zijn verbeterd.

Jaarlijks organiseert Stichting Duinbehoud de Dag van de Duinen, dit jaar op zaterdag 24 juni. Langs de kust zijn vele excursies georganiseerd om het verhaal te vertellen over de schitterende natuur in onze duinen. De deelnemers hebben genoten van de bijzondere planten die zij op hun wandeling tegen kwamen en de verhalen die daarover te vertellen zijn.

In Naturalis in Leiden werd op vrijdag 23 juni gesproken over het thema begrazing en werd de prijs uitgereikt voor de mooiste foto. Drie sprekers stonden op het programma in Naturalis. Esther Rodríguez González, adviseur Natuur en Beleving bij PWN, vertelde over het graasgedrag van de verschillende grazers. De ene vreet meer gras, de andere meer houtachtige planten, sommigen beiden. Ook noemde zij het verschil tussen cultuurdieren en natuurdieren. De laatste zijn zelfredzaam en leven in betrekkelijk grote gebieden. De Wisenten in het Kraansvlak in de Kennemerduinen zijn daar een voorbeeld van. Gezien de effecten in het gebied is dit een heel geslaagd project te noemen.

Mark van Til, ecooloog bij Waternet, sloot hierop aan met een verhaal over de (over)begrazing in de Amsterdamse Waterleidingduinen. De damherten zijn hier het probleem. Sinds 2010 zijn die exponentieel toegenomen; met rond 2015 een geschatte 10.000 exemplaren. Een ramp voor de vegetatie en de fauna. Met populatiebeheer probeert men dat getal terug te brengen tot circa 800. Maar met het terugbrengen van het aantal damherten neemt de vergrassing weer toe! Daarom wordt er bij Waternet nagedacht over de inzet van grazers in het duingebied. Wordt het seizoensgebonden of jaarrond begrazing? Kiezen we voor meer pastorale grazers of voor wildernisbegrazing?

Myrthe Fonck, adviseur natuur bij PWN, belichtte het konijn als node gemiste grazer in de duinen en wat daaraan gedaan wordt. In september 2022 is PWN een pilot gestart met het terugbrengen van het konijn. Hier is een heel werkprotocol voor opgesteld. Locatie kiezen, terrein voorbereiden en voorbegrazen, kunstburchten bouwen, vaccineren, bloedmonsters afnemen, met fretten aan de gang en monitoren. Inmiddels zijn ook andere beheerders (Dunea, Waternet, SBB) aan de slag gegaan met het uitzetten van konijnen in de duinen. De presentaties zijn te vinden op de website van Duinbehoud (www.duinbehoud.nl).

Het tijdschrift DUIN is weer met vier interessante en lezenswaardige nummers verschenen dankzij een bevlogen redactieteam.

Het vrijwillig communicatieteam aangestuurd door de coördinator ontwikkelt zich gestaag. Dankzij de betrokken vrijwilligers kunnen we op regelmatige basis de nieuwsbrief uitgeven, de website up to date houden en meer naar buiten brengen wat er op lokaal maar ook landelijk niveau speelt rondom de duinen en welke acties de duinconsulenten en kantoor hierop ondernemen.

Via de sociale media (Facebook, LinkedIn, Instagram, Twitter, Youtube) hebben we berichten over de kust verspreid en gereageerd op actuele ontwikkelingen. De frequentie van berichten wordt steeds regelmatig en dat is terug te zien in de gestage groei van volgers en reacties. Over diverse actuele zaken zijn persberichten uitgegeven, lokaal en landelijk.

Op regelmatige basis verschijnen er in de lokale pers berichten over de natuur aan de kust maar ook actie gerelateerde persberichten over actuele ontwikkelingen.

4 Organisatie

Stichting Duinbehoud is een onafhankelijke organisatie voor bescherming van de kust. In belang van de natuur en mensen die daarvan willen genieten. Samen met donateurs, vrijwilligers en andere organisaties bundelen we onze krachten om problemen in het duingebied op deskundige wijze op te lossen. Want de kust, die koesteren we.

Duinbehoud geeft regelmatig adviezen aan de overheid en beheerders om de natuur beter te beschermen of om nieuwe natuurgebieden in te richten. Door het geven van voorlichting, voeren van acties, overleg en – als laatste redmiddel – juridische procedures versterkt Duinbehoud de natuur langs de kust.

Zie de website voor meer informatie: www.duinbehoud.nl

Bestuur

- Piet Jonker: voorzitter, externe vertegenwoordiging.
- Wim Jansen: secretaris/penningmeester
- Rien Cardol: communicatie, fondsenwerving.
- John van Vliet: lokale belangenbehartiging en consulenten.

Werkorganisatie

- Marc Janssen, directeur
- Kaja van Rhijn, coördinator
- Esther Hessing, secretariaat
- Marijke Langeveld, projectmedewerker
- Lara Klaassen, projectmedewerker
- Antje Ehrenburg, eindredacteur van DUIN

Duinconsulenten

- Schiermonnikoog: Marcel Fennis
- Ameland: Johan Krol
- Terschelling: Piet Zumkehr
- Vlieland: vacature
- Texel: Sytske en Adriaan Dijkse
- Den Helder e.o.: Marcel Wijnalda
- Petten e.o.: Nicolien van der Fluit
- Bergen/Schoorl e.o.: Emiel Oost, André van der Leij en Theo Baas

- Castricum e.o.: Adrie Lute en Theo Baas
- Heemskerk: Cindy Kleyn
- Wijk aan Zee: Hans Turlings
- Kennemerduinen/Zandvoort: Marc Janssen
- Noordwijk e.o.: Marion Bilius
- Katwijk e.o.: Maarten Langbroek en Ben ter Haar
- Landgoederen Wassenaar: Wim ter Keurs en Hein Krantz
- Meijndel: Adri Remeus, Sylvia Lucas-Rhiel en Soe Verhagen
- Westduinpark: Eric Wisse, Job Hottentot en Albert Aartsen
- Westland: Jacco Duindam, Joost de Kurver en Arjan Bosch
- Voorne: vacature
- Goeree: Krijn Tanis en Steven van Kooten
- Schouwen: Margo van der Meulen en John Beijersbergen
- Walcheren: Adrie Provoost, Freek Wisse, Jan Hengst, Jose van Noort en Theo Willemstein
- Zeeuws-Vlaanderen: Jo Timmers

Adviseurs

Stichting Duinbehoud werkt samen met diverse deskundigen (adviseurs) en zusterorganisaties, waaronder: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de Landschappen in de verschillende provincies, Dunea, Waternet, PWN, Evides, Vitens, de (provinciale) Milieufederaties en landelijke organisaties als de Waddenvereniging, Stichting De Noordzee, Stichting Natuur en Milieu, Vogelbescherming en Nederlandse Federatie Omgevingslawaa Motorvoertuigen. Ook zijn er regio adviseurs actief als vrijwilliger, doel is dat zij de lokale duinconsulenten waar nodig kunnen ondersteunen. Dit zijn John Beijersbergen, John van Vliet en Anton van Haperen.

Aangesloten organisaties

- Natuurbeschermingsvereniging 't Duumpje West Zeeuws-Vlaanderen
- Werkgroep Midden Zeeland
- Natuur en Vogelwacht Schouwen-Duiveland

- Vereniging voor Natuur en Landschaps Bescherming Goeree – Overflakkee
- Groene Raad Goeree
- Natuurlijk Delfland, KNNV
- Algemene Vereniging voor Natuurbescherming 's-Gravenhage e.o.
- Vogelwerkgroep Meijendel
- Stichting Berkheide en Coepelduynen
- Stichting Horst en Weide
- Stichting Noordduinen
- Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk
- Stichting Rust bij de Kust
- Stichting Vrienden Middenduin
- Stichting Ons Bloemendaal
- Vrienden van het Kennemerstrand
- Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland
- Werkgroep Duin & Binnenduintrand IJmond-Noord
- Vereniging tot behoud van de duinen in en om Wijk aan Zee
- Beverwijk Duurzaam
- Stichting FrisseWind
- Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland
- Het Zijper Landschap

5 Financiën

Subsidiegevers en sponsors

- Provincie Zuid-Holland
- Nationale Postcode Loterij
- Lerak Foundation
- Dunea
- PWN
- Evides
- Waternet

Uitgaven

- Inhuur personeel algemeen 70.000,-
- Huisvestingskosten 8.000,-
- Kantoorkosten 7.000,-
- Communicatie 36.000,-
- Projectkosten 125.000,-

Inkomsten

- Subsidies en sponsorbijdragen 189.000,-
- Donaties en giften 61.000,-
- Verkoop boekjes -1.000,-

Stichting Duinbehoud

Bezoekadres

Rapenburg 8

2311 EV Leiden

Postadres

Postbus 664

2300 AR Leiden

071 5143719

stichting@duinbehoud.nl

www.duinbehoud.nl

KOESTER DE KUST